

Ledningsrätt för elektroniska kommunikationsnät

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet regeringens proposition 2003/04:136 *Ledningsrätt för elektroniska kommunikationsnät* jämte motioner som väckts med anledning av propositionen.

Regeringen föreslår ett antal ändringar i ledningsrättslagen (1973:1144). Enligt förslaget skall det i lagen slås fast att det går att få ledningsrätt inte bara för ledningar utan också för andra anordningar som ingår i elektroniska kommunikationsnät, exempelvis master och antenner. Regeringen föreslår också att det i ett ledningsbeslut skall kunna föreskrivas att ledningsrättshavaren har rätt att inom det utrymme som upplåts för ledningen låta någon annan installera och använda ytterligare ledning. Syftet är att göra det möjligt för flera operatörer att samutnyttja master och andra anordningar som ingår i elektroniska kommunikationsnät.

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 augusti 2004.

Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till propositionen antar regeringens lagförslag och avslår motionerna.

Till betänkandet har sex reservationer fogats.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	4
Bakgrund.....	4
Inledning.....	4
Särskilt om ledningsrättslagen, LL.....	6
Särskilt om plan- och bygglagen, PBL.....	8
Hälsorisker – kunskapsläget.....	9
Propositionens huvudsakliga innehåll.....	10
Ärendet och dess beredning.....	10
Utskottets överväganden.....	12
Lokaliseringsfrågor m.m.	12
Informations- och samrådsfrågor.....	13
Ersättningsfrågor.....	15
Samordningsfrågor.....	17
Regeringens lagförslag.....	17
Reservationer.....	20
1. Lokaliseringsfrågor m.m., punkt 1 (v).....	20
2. Lokaliseringsfrågor m.m., punkt 1 (mp).....	21
3. Informations- och samrådsfrågor, punkt 2 (v, mp).....	22
4. Regeringens lagförslag, punkt 5 (v).....	23
5. Regeringens lagförslag, punkt 5 (mp).....	24
6. Regeringens lagförslag, punkt 5 (c).....	26
<i>Bilaga 1</i>	29
Förteckning över behandlade förslag.....	29
Propositionen.....	29
Följdmotioner.....	29
<i>Bilaga 2</i>	31
Regeringens lagförslag.....	31

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Lokaliseringsfrågor m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Bo5 yrkande 4 och 2003/04:Bo7 i denna del.

Reservation 1 (v)

Reservation 2 (mp)

2. Informations- och samrådsfrågor

Riksdagen avslår motion 2003/04:Bo5 yrkandena 2, 3, 5 och 6.

Reservation 3 (v, mp)

3. Ersättningsfrågor

Riksdagen avslår motion 2003/04:Bo7 i denna del.

4. Samordningsfrågor

Riksdagen avslår motion 2003/04:Bo6 yrkande 2.

5. Regeringens lagförslag

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i ledningsrättslagen (1973:1144). Därmed bifaller riksdagen proposition 2003/04:136 och avslår motionerna 2003/04:Bo5 yrkande 1, 2003/04:Bo6 yrkande 1, 2003/04:Bo7 i denna del, 2003/04:Bo8, 2003/04:Bo9 och 2003/04:Bo10.

Reservation 4 (v)

Reservation 5 (mp)

Reservation 6 (c)

Stockholm den 27 maj 2004

På bostadsutskottets vägnar

Ragnwi Marcelind

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ragnwi Marcelind (kd), Owe Hellberg (v), Anders Ygeman (s), Lilian Virgin (s), Marietta de Pourbaix-Lundin (m), Nina Lundström (fp), Siw Wittgren-Ahl (s), Hans Unander (s), Maria Öberg (s), Margareta Pålsson (m), Ingela Thalén (s), Lars Tysklind (fp), Rigmor Stenmark (c), Gunnar Sandberg (s), Peter Danielsson (m), Sten Lundström (v) och Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Redogörelse för ärendet

Bakgrund

Inledning

Utrymme för ledning upplåts vanligen på frivillig väg i form av servitut eller nyttjanderätt. Så kallad inskrivning av rätten används för att ge ledningsrätts-havaren rätt att behålla ledningen även efter en eventuell övergång av ägan-derätten till den fastighet som ledningen dragits på. Om frivilliga överens-kommelser inte kunnat träffas har det givits möjligheter att tvångsvis ta annans mark i anspråk, främst enligt bestämmelser i expropriationslag men även enligt vatten-, byggnads- och fastighetsbildningslagstiftning.

Efter förslag från utredningen om ledningsrätt i betänkandet (SOU 1972:57) Ledningsrättslag lämnade regeringen i proposition 1973:157 ett förslag till ledningsrättslag till riksdagen. Bland motiven till förslaget märks bl.a. stora rationaliseringsvinster för inskrivningsmyndigheterna genom att det sakrättsliga skyddet för rätt att dra fram och behålla ledning på annans fastighet, genom förslaget, ordnades på annat sätt än genom inskrivning.

Sedan en enig riksdag den 14 december 1973 beslutat att anta regeringens förslag till ledningsrättslag har man även haft att tillgå den särskilda upplå-telseformen ledningsrätt. Bestämmelser om ledningsrätt finns i lednings-rättslagen (1973:1144).

Lagen gjordes tillämplig på fyra grupper av ledningar. Till de två första grupperna hör koncessionspliktiga elektriska starkströmsledningar och *all-männa teleledning*. Ledningsrätt skulle även kunna ges för vatten- och avloppsledningar samt vissa ledningar för fjärrvärme, olja, gas m.m.

En enig riksdag beslutade efter förslag i regeringens proposition 2002/03:110 Lag om elektronisk kommunikation, m.m. om nya mål för sektorn elektronisk kommunikation. Enligt riksdagens beslut är målen att enskilda och myndig-heter skall få tillgång till effektiva och säkra elektroniska kommunikationer med största möjliga utbyte när det gäller urvalet av överföringstjänster samt deras pris och kvalitet. Sverige skall i ett internationellt perspektiv ligga i framkanten i dessa avseenden. De främsta medlen för att uppnå detta skall vara att skapa förutsättningar för en effektiv konkurrens utan snedvridningar och begränsningar samt att främja internationell harmonisering. Vidare skall staten ha ett ansvar på områden där allmänna intressen inte enbart kan tillgo-doses av marknaden (bet. 2002/03:TU6 och rskr. 2002/03:228). Som reger-ingen redovisade i samma proposition kan till de viktiga *allmänna intressen* som inte enbart kan tillgodoses på marknadens villkor räknas bl.a. samhälls-omfattande tjänster till ett överkomligt pris, förmedling av nödsamtal, skyddet för integritet, uthållighet och tillgänglighet vid extraordinära händelser i fredstid, höjd beredskap och krig, ett effektivt utnyttjande av frekvenser och nummer samt konsumentskydd.

Här bör även uppmärksammas att riksdagen tidigare i tillkännagivanden till regeringen pekat på behovet av ett gemensamt radiokommunikationssystem för samhällsviktiga användare, såsom Polisen, Kustbevakningen, Tullverket, Försvarmakten, kommunal räddningstjänst och ambulanssjukvård. Frågan utreddes av utredningen Radiokommunikation för effektiv ledning (RAKEL), som i betänkandet Trygga medborgare – säker kommunikation (SOU 2003:10) föreslog att ett sådant system skulle upphandlas. Kommunikationssystemet avses kunna ersätta befintliga system och göra kommunikationerna mellan t.ex. polis, räddningstjänst och ambulanssjukvård effektiv och tillförlitlig. På förslag från regeringen fattade riksdagen i december 2003 beslut om att bl.a. godkänna en investeringsplan för ändamålet på sammantaget drygt 2 miljarder kronor för perioden 2004–2009 (se bet. 2003/04:TU1 och rskr. 2003/04:75). Nätet antas komma att omfatta ca 2 000 basstationer och ett stort antal relästationer och radiolänkstationer. I första hand avser man att utnyttja befintlig infrastruktur för elektroniska kommunikationsnät. Det kommer dock även att bli aktuellt att uppföra helt nya stationer. Utbyggnaden avses enligt uppgift från Regeringskansliet påbörjas under januari år 2005.

Staten har även ett övergripande ansvar för att se till att IT-struktur med hög överföringskapacitet finns tillgänglig i hela landet.

Som regeringen redovisar i proposition 2002/03:110 Lag om elektronisk kommunikation, m.m. är det för att målet på området skall uppnås nödvändigt att det finns goda förutsättningar att bygga ut de befintliga telekommunikationsnäten och att bygga nya nät. Det förutsätter bl.a. bra och effektiva möjligheter att få tillgång till mark för byggnationen.

Bland annat konkurrensskäl talar för att, som regeringen anför i den nu aktuella propositionen, ledningsrätt bör kunna upplåtas för alla slag av anordningar som ingår i näten. Enligt propositionen konkurrerar för närvarande innehavare av nät för fasta respektive mobila kommunikationstjänster med varandra. Regeringen redovisar att bl.a. Konkurrensverket har påpekat att det från konkurrenssynpunkt är viktigt att ledningsrättslagen är teknikneutral och inte ger t.ex. innehavarna av nät för fasta tjänster bättre förutsättningar än innehavarna av nät för mobila tjänster.

Europeiska unionen antog inom ramen för 1999 års kommunikationsöversyn ett antal direktiv. Enligt det s.k. tillträdesdirektivet, som får sägas vara av särskilt intresse när det gäller ledningsrättslagen, skall det bl.a. vara möjligt att ålägga ett företag som har ett betydande inflytande på marknaden skyldighet att ge tredje part tillträde till byggnader, ledningar och master (artikel 12). Tillträdesdirektivet innehåller också bestämmelser om att företag som kontrollerar tillträde till slutanvändare skall kunna föreläggas att exempelvis bedriva samtrafik i den utsträckning som det är nödvändigt för att slutanvändarna skall nå varandra. Med samtrafik avses sammankoppling av kommunikationsnät för att göra det möjligt för användare att kommunicera med varandra eller få tillgång till tjänster som tillhandahålls i näten (artikel 5).

Genom lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation (se mer om denna nedan under rubriken Samordningsfrågor) har det införts vissa möjligheter att förelägga operatörer samlokaliseringsskyldighet eller skyldighet om gemensamt utnyttjande vad avser t.ex. master.

I syfte att bl.a. belysa de behov av ändringar i ledningsrättslagen som de aktuella EG-direktiven kan ge upphov till beslutade regeringen den 7 februari 2002 att en särskild utredare skulle tillkallas för att göra en översyn av vissa frågor om ledningsrätt (dir. 2002:17). Utredningen antog namnet 2002 års ledningsrättsutredning och lämnade sedermera i oktober 2002 delbetänkandet Ledningsrätt för elektroniska kommunikationsnät (SOU 2002:83). Delbetänkandet innehåller de förslag till ändringar i ledningsrättslagen som utredningen har bedömt vara nödvändiga för att genomföra de direktiv som Europeiska unionen har antagit inom ramen för kommunikationsöversynen. Av stort intresse i detta sammanhang är möjligheterna att vid ledningsrättsförrättning förordna om rätt att i andra hand upplåta utrymme för ledning.

I den nu aktuella propositionen tar regeringen upp de frågor som behandlas i delbetänkandet. Syftet med förslaget är utöver vad som har redan har redovisats att bl.a. åstadkomma från miljö- samt plan- och byggnadssynpunkt önskvärda samlokaliseringar.

Mot den tecknade bakgrunden kan utskottet sammanfattningsvis konstatera att lagförslaget syftar till att tillgodose angelägna allmänna intressen.

Särskilt om ledningsrättslagen, LL

Tillgängliga uppgifter visar att de allra flesta frågor om ledningsdragning för nu aktuella 3G-nät löses i samförstånd. Vanligen tar operatören kontakt med fastighetsägaren och försöker träffa en överenskommelse om upplåtelse av nyttjanderätt. I de fall överenskommelse träffas, t.ex. efter diskussioner mellan parterna om vilka delar av fastigheten som skulle kunna användas, blir det inte aktuellt att använda sig av ledningsrättslagen för att få tillgång till det aktuella utrymmet. Det motsatta gäller i det begränsade antal fall då överenskommelser inte träffas på frivillig väg. Ett beslut om ledningsrätt får överklagas till fastighetsdomstol. Ett överklagande innebär med nödvändighet att handläggningstiden ökar.

Som regeringen redovisar i propositionen skall frågan om upplåtelse av ledningsrätt prövas av lantmäterimyndigheten efter ansökan av den som vill dra fram ledningen. Prövningen sker vid en s.k. förrättning. Ledningsrätt får upplåtas även om fastighetsägaren motsätter sig det. Ledningsrätten upplåts i ett s.k. ledningsbeslut. I beslutet skall anges bl.a. ledningens ändamål, det utrymme som upplåts för ledningen och den tid inom vilken ledningen skall vara uppförd. I anslutning till att ledningsbeslut meddelas fastställs också ersättning till fastighetsägaren för upplåtelsen (13 och 22 §§ LL).

En ledningsrätt gäller för all framtid. Den kan ändras eller upphävas endast genom en ny förrättning (33 § LL). En ledningsrätt kan överlåtas. En överlåtelse är dock giltig endast om den ledning för vilken ledningsrätten har upplåtits överlåts tillsammans med ledningsrätten (35 § LL).

Lantmäterimyndigheten är vid en ledningsförrättning skyldig att utreda förutsättningarna för upplåtelse av ledningsrätt och skall därvid beakta olika allmänna och enskilda intressen. Som regeringen redovisar i propositionen är det härvid av betydelse att det vid förrättningen bör ske s.k. rådpågning med sakägarna och att vid behov samråd också skall ske med berörda myndigheter, exempelvis byggnadsnämnden på orten (19 § LL). Som regeringen anför torde detta ge förutsättningar för att vid en ledningsförrättning klarlägga lämpliga lösningar för ledningens eller mastens närmare lokalisering och att belysa hälsofaktorer på ett allsidigt sätt. Allt i syfte att åstadkomma en lämplig lokalisering.

Tvångsupplåtelser för ledningsändamål skall alltid föregås av en behovs- och lämplighetsbedömning till skydd för allmänna och enskilda intressen.

Ledningsrätt får således ej upplåtas om ändamålet lämpligen bör tillgodoses på annat sätt (6 § LL). I förarbetena (prop. 1973:157) anges att det kan förhålla sig så att den sträckning av ledningen som sökanden begärt inte är den enda som lämpar sig. Den ledande principen anges då vara att det alternativ som vållar minst skada skall väljas.

Enligt det nyss nämnda lagrummet får ledningsrätt inte heller upplåtas om olägenheterna av upplåtelsen från allmän eller enskild synpunkt överväger de fördelar som kan vinnas genom den. Av regeringens proposition framgår att det bl.a. innebär att de gränsvärden som Statens strålskyddsinstitut har fastslagit skall beaktas (se mer om dessa gränsvärden under avsnittet Hälsorisker – kunskapsläget).

Ledningsrätt får enligt huvudregeln inte upplåtas i strid mot detaljplan, fastighetsplan eller områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas får dock mindre avvikelser göras (se mer om mindre avvikelser under rubriken Särskilt om plan- och bygglagen, PBL). Inom område som inte omfattas av detaljplan får ledningsrätt inte upplåtas om upplåtelsen skulle försvåra områdets ändamålsenliga användning, föranleda olämplig bebyggelse eller motverka planläggning av området (8 och 9 §§ LL). Ledningsrätt får inte heller upplåtas om olägenhet av någon betydelse uppkommer för allmänt intresse. Detta gäller dock inte när upplåtelsen är till övervägande nytta från allmän synpunkt (10 § LL).

Vidare har kommunerna för vissa fall getts vad som brukar kallas en veto-rätt. Denna rätt kan sägas (genom plan- och bygglagen) omfatta alla ledningsbyggen som kräver bygglov och dessutom andra ledningsbyggen som rör detaljpanelagt område. Veto-rätten omfattar vidare de fall då kommunen vid samråd med lantmäterimyndigheten enligt 19 § LL (se tidigare under detta avsnitt) finner att det kan sättas i fråga om ledningens framdragande står i överensstämmelse med de krav på planmässighet som gäller utanför detaljpanelagt område (21 § LL). Kommunens beslut enligt paragrafen kan överklagas. Om ett negativt beslut från kommunen inte ändras kan ledningsrätt inte beviljas.

Särskilt om plan- och bygglagen, PBL

Det är en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten (1 kap. 2 § PBL).

Varje kommun skall ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunen. Översiktsplanen skall ge vägledning för beslut om användningen av mark- och vattenområden samt om hur den bebyggda miljön skall utvecklas och bevaras. Översiktsplanen är inte bindande för myndigheter och enskilda.

Regleringen av markens användning och av bebyggelsen inom kommunen sker genom detaljplaner. För begränsade områden av kommunen som inte omfattas av detaljplan får områdesbestämmelser antas, t.ex. om det behövs för att syftet med översiktsplanen skall uppnås.

All markanvändning skall prövas vara lämplig för ändamålet. Lämplighetsbedömningen sker vid planläggning eller i ärenden om bygglov eller förhandsbesked (1 kap. 6 § PBL).

I den mån en ledning är bygglovspflichtig ankommer det på den kommunala nämnd som fullgör denna uppgift att efter ansökan därom ta ställning till frågan om bygglov. Frågor om bygglov blir aktuella även för andra anläggningar, såsom teknikbodar m.m. En beviljad ledningsrätt (t.ex. för en mast eller en teknikbod) förändrar inte bygglovspflichten för dessa anläggningar.

Som regeringen redovisar i propositionen krävs det enligt PBL bygglov för att uppföra en radio- eller telemast (8 kap. 2 § första stycket 5 PBL). Som också framgår av propositionen torde det i normalfallet inte krävas bygglov för att på en befintlig byggnad montera en antenn för t.ex. 3G-nätet om det inte är så att antennen avsevärt påverkar byggnadens utseende.

De allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken, MB, är inte tillämpliga vid prövning av ärenden enligt PBL. Däremot finns i lagen regler om hänsynstagande till miljö- och hälsoaspekter vid de avvägningar mellan motstående intressen som skall göras i sådana ärenden.

Av betydelse vid bygglovsprövningen är sålunda att byggnader (och andra anläggningar) skall placeras och utformas så att deras avsedda användning inte medför betydande olägenheter för omgivningen (3 kap. 2 § PBL). De gränsvärden som Statens strålskyddsinstitut har fastslagit bör därför beaktas.

Den kommunala nämnden skall vid bygglovsprövningen också pröva om åtgärden uppfyller de övriga krav på byggnader m.m. som ställs enligt 3 kap. PBL. Det innebär bl.a. att placeringen och utformningen inte får medföra fara för omgivningen och, i förekommande fall, skall vara lämplig med hänsyn till landskapsbilden.

Härutöver skall kommunen vid prövning av åtgärder inom *områden som inte omfattas av detaljplan*, med tillämpning av 2 kap. PBL, ta ställning till bl.a. om marken är lämplig för den sökta åtgärden. Härvid skall t.ex. beaktas boendes och övrigas hälsa. Vidare skall prövas om åtgärden förutsätter detaljplaneläggning eller om den strider mot områdesbestämmelser (8 kap. 12 § första stycket PBL).

Vid åtgärder inom *områden med detaljplan* skall kommunen i stället ta ställning till om åtgärden fyller kraven på planenlighet (8 kap. 11 § första stycket PBL).

Mindre avvikelser från plan utgör inte hinder mot bygglov om de är förenliga med syftet med planen. I frågan om mindre avvikelser från plan finns det skäl att här peka på två domstolsavgöranden.

Länsrätten i Göteborg fann i det ena fallet att uppförandet av en 18 m hög radiomast utformad som en flaggstång samt en teknikbod fick anses strida mot detaljplanen för området. Enligt planen skulle området användas som ”allmän plats: natur”. Domstolen fann vidare att åtgärderna inte kunde utgöra mindre avvikelser från detaljplanen. (se mål nr 935-03, beslut den 29 december 2003). Beslutet överklagades, först till Kammarrätten i Göteborg som inte lämnade prövningstillstånd, och sedermera till Regeringsrätten som ännu inte har tagit ställning i frågan om prövningstillstånd.

Regeringsrätten prövade i det andra fallet frågan om bygglov för uppförandet av en 36 m hög radiomast och en teknikbod inom mark som i planen angetts som ”parkmark”. Det var fråga om ett naturparksområde som utnyttjades som rekreationsområde. Domstolen fann att avvikelser från planen inte kunde godtas varför operatören inte erhöll det sökta bygglovet. Domstolen uppmärksammade i beslutet att det i proposition 1989/90:37 uttalas att det i syftet med PBL:s regler om medborgarinflytande ligger att ingen åtgärd bör kunna rymmas inom begreppen ”mindre avvikelse” eller ”förenliga med syftet med planen”, om åtgärden har intresse för en bredare allmänhet eller en vidare krets än de kända sakägarna, berörda hyresgäster m.fl. som skulle beredas tillfälle att yttra sig i ett bygglovsärende (se mål nr 6424-2000, beslut den 26 september 2002).

Hälsorisker – kunskapsläget

I propositionen redovisar regeringen med anledning av de farhågor för eventuella hälsorisker för boende som 3G-utbyggnaden kan föra med sig att Statens strålskyddsinstitut, SSI, har utfärdat allmänna råd om begränsning av allmänhetens exponering för elektromagnetiska fält (SSI FS 2002:3). De bygger på en rekommendation som Europeiska unionen har antagit (Europeiska rådets rekommendation 1999/519/EG av den 12 juli 1999 om begränsning av allmänhetens exponering för elektromagnetiska fält [0 Hz–300 GHz]). Vidare redovisas att Arbetsmiljöverket har utfärdat föreskrifter om arbete med radiofrekvent strålning och högfrekventa elektromagnetiska fält (ASF 1987:2).

Här finns även skäl att uppmärksamma de uppgifter om gränsvärden i vissa andra europeiska länder som förekommer. Till att börja med är det viktigt att skilja mellan gränsvärden för basstationer och gränsvärden för mobiltelefoner. För mobiltelefoner gäller, enligt vad utskottet har erfärut från Regeringskansliet, samma gränsvärden i alla europeiska länder. För basstationerna följer Sverige, i likhet med de flesta andra länder, de rekommendationer som EU har utfärdat. Ett fåtal länder, bl.a. Italien och Luxemburg, har satt lägre

gränsvärden för basstationer än de rekommenderade. Detta uppges dock inte baseras på några andra forskningsresultat än de som man har beaktat i Sverige. Inte heller skall de i Sverige faktiska, uppmätta värdena ligga högre än de faktiska värdena i övriga europeiska länder.

Regeringen redovisar i propositionen, med åberopande av rapporter från SSI, även att de undersökningar som har gjorts om strålningsförhållandena vid master för mobiltelefoni har visat att den strålning som enskilda normalt kan utsättas för ligger långt under de fastställda gränsvärdena (se SSI Rapport 2001:09 och SSI information 2001:3). En orsak till detta anges av SSI vara att radiovågornas intensitet avtar med kvadraten på avståndet från antennen. Det betyder t.ex. att intensiteten på 30 m avstånd från antennen är 900 gånger lägre än på 1 m avstånd. Basstationerna sänder visserligen med högre styrka än mobiltelefonerna, men de befinner sig alltså på ett mycket större avstånd från användarna.

Inom riksdagen har vissa insatser gjorts för att få kunskapsläget belyst. Här finns skäl att peka på två av dessa. Sålunda gjordes inom riksdagens utredningstjänst i februari i år (dnr 2003:1619) en kartläggning av kunskapsläget beträffande mobiltelefonins eventuella hälsorisker. Vidare höll miljö- och jordbruksutskottet en offentlig utfrågning i ämnet tidigare i vår. En utskrift från utfrågningen finns intagen som bilaga till betänkandet Icke-joniserande strålning, 2003/04:MJU12. Betänkandet innehåller också en redovisning av gjorda forskningsinsatser och kunskapsläget.

De inom riksdagen gjorda insatserna har inte lett till andra slutsatser än de som SSI och regeringen har redovisat.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Regeringen föreslår i propositionen ett antal ändringar i ledningsrättslagen (1973:1144).

Enligt förslaget skall det i lagen slås fast att det går att få ledningsrätt inte bara för ledningar utan också för andra anordningar som ingår i elektroniska kommunikationsnät, exempelvis master och antenner. Regeringen föreslår också att det i ett ledningsbeslut skall kunna föreskrivas att ledningsrättshavaren har rätt att inom det utrymme som upplåts för ledningen låta någon annan installera och använda ytterligare ledning. Syftet är att göra det möjligt för flera operatörer att samutnyttja master och andra anordningar som ingår i elektroniska kommunikationsnät. De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 augusti 2004.

Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 7 februari 2002 att en särskild utredare skulle tillkallas för att göra en översyn av vissa frågor om ledningsrätt (dir. 2002:17). Utredningen, som antog namnet 2002 års ledningsrättsutredning, lämnade i

oktober 2002 delbetänkandet Ledningsrätt för elektroniska kommunikationsnät (SOU 2002:83). Delbetänkandet innehåller förslag till ändringar i ledningsrättslagen som utredningen har bedömt vara nödvändiga för att genomföra de direktiv som Europeiska unionen har antagit inom ramen för 1999 års kommunikationsöversyn. En sammanfattning av delbetänkandet finns i bilaga 1 till propositionen. Utredningens lagförslag finns i propositionens bilaga 2. Delbetänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i bilaga 3 till propositionen. En sammanställning av remissvaren finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (dnr Ju2002/7158). I propositionen tar regeringen upp de frågor som behandlas i delbetänkandet.

Regeringen beslutade den 11 mars 2004 att inhämta Lagrådets yttrande över då upprättat lagförslag. Lagrådets synpunkter har beaktats i det lagförslag som nu presenterats för riksdagen. Vidare har gjorts några ändringar av redaktionell natur.

Utskottets överväganden

Inledning

Utskottet behandlar under de fyra första avsnitten motionsförslag som innebär att riksdagen skall ge regeringen till känna vad motionärerna anför. De syftar inte till att regeringens lagförslag skall avslås eller att lagen skall utformas på annat sätt än regeringen föreslagit. Avslutningsvis tar utskottet ställning till lagförslaget och de motionsförslag som har direkt bäring på lagförslaget.

Lokaliseringsfrågor m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om lokaliseringsfrågor m.m. Jämför reservationerna 1 (v) och 2 (mp).

Motionerna

I motion 2003/04:Bo5 (v) yrkande 4 förespråkar motionärerna säkerhetsavstånd innebärande att sändningsmaster inte skall få placeras närmare än 150 m från bostäder och 300 m från skolor och förskolor.

Motionärerna bakom motion 2003/04:Bo7 (fp) i denna del anser att försiktighetsprincipen bör få ett större genomslag.

Utskottets ställningstagande

Som har framgått av den inledande redovisningen i detta betänkande är det en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten. All användning av mark för bebyggelse skall prövas vara lämplig för ändamålet. Lämplighetsbedömningen sker vid planläggning eller i ärenden om bygglov eller förhandsbesked (1 kap. 6 § PBL).

Bostadsutskottet är liksom motionärerna av den uppfattningen att försiktighet och återhållsamhet bör vara vägledande vid ställningstaganden till uppförande av olika anläggningar för mobiltelefoni m.m. De planinstrument m.m. som kommunerna redan i dag förfogar över torde, som delvis har framgått av de två redovisade domstolsavgörandena, också göra det möjligt för dem att undvika olämplig lokalisering av olika anläggningar för mobiltelefoni. Det är värt att notera att de kommunala planerna och de kommunala bedömningarna av markens lämplighet för olika ändamål får betydelse såväl i ärenden enligt PBL som vid ledningsrättsförrättningar.

Det är också ofta till den kommunala nivån (t.ex. miljönämnder) som tillsynsansvaret och möjligheterna att ställa villkor på verksamhetsutövare har lokaliserats. Mobiltelefonimaster är inte tillståndspliktiga enligt miljöbalken

men en tillsynsmyndighet kan, om övriga förutsättningar föreligger, ingripa mot olämpliga placeringar med stöd av miljöbalkens försiktighetsprincip. En grundläggande förutsättning för ett ingripande (t.ex. genom åläggande att nedbringa strålning från en sändare) är att det finns skäl att anta att strålningen från den aktuella sändaren kan medföra skador eller olägenheter för människors hälsa eller för miljön, dvs. risk för hälso- eller miljöpåverkan. I det sammanhanget får framför allt kunskapsläget avseende strålnings effekter och uppgifter om vilken strålning som den aktuella antennen faktiskt avger avgörande betydelse. Med stöd av 26 kap. 21 § MB kan miljönämnden som tillsynsmyndighet begära att teleoperatörer lämnar uppgifter om t.ex. vilken uteffekt eller riktverkan som en mobilstation har om det finns behov av det i tillsynsarbetet.

Det får mot denna bakgrund i första hand anses vara ett kommunalt ansvar att placeringar av mobiltelefonimaster m.m. inte innebär överskridanden av de av SSI fastslagna gränsvärdena eller att de på annat sätt blir olämpliga.

Utskottet avstyrker motionerna.

Informations- och samrådsfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om informations- och samrådsfrågor. Jämför reservation 3 (v, mp).

Motionerna

Motion 2003/04:Bo5 (v) yrkande 3 innehåller förslag om att det skall vara obligatoriskt med *samråd* med bygg- och miljönämnd i samband med att ledningsrätt prövas.

Motionärerna pekar vidare bl.a. på att hyresmarknadens stora organisationer har enats om en gemensam policy för uppsättning av basstationer för mobiltelefoni där det bl.a. framgår att berörda hyresgäster skall informeras om basstationer. De anför även att Post- och telestyrelsen är den enda som har en samlad *information* om var alla master, antenner och basstationer är placerade. Den *information* anser man bör göras tillgänglig för allmänheten (yrkande 2). Även yrkandena 5 och 6 innehåller förslag som syftar till att förbättra möjligheterna att göra *information* om placeringar av master m.m. mer tillgänglig. Motionärerna anser att det skall krävas bygglov för alla sändningsmaster och att byggnmälan måste ske innan nya basstationer och antenner tas i bruk. Tanken är att kommunen härigenom skall få tillgång till *information* om olika placeringar.

Utskottets ställningstagande

När det gäller frågan om *samråd* vill utskottet inledningsvis peka på att vid förrättning enligt ledningsrättslagen skall bl.a. 4 kap. 15 och 24 §§ fastighetsbildningslagen, FBL, tillämpas (se 16 § ledningsrättslagen). Enligt det förslag till ändringar i 4 kap. 15 och 24 §§ FBL, som utskottet har ställt sig bakom (prop. 2003/04:115, bet. 2003/04:BoU9), skall lantmäterimyndigheten bl.a. vid ledningsrättsförrättning, om förrättningen handläggs utan sammanträde, *underrätta* den eller de kommunala nämnder som fullgör uppgifter inom plan- och byggväsendet om förrättningen innan den avslutas, eller, om sammanträde hålls, underrätta nämnden/nämnderna om tid och plats för sammanträdet. Enligt förslaget är tanken att nämnd, t.ex. vid s.k. *principsamråd*, skall kunna kräva att alltid bli underrättad i dessa fall.

Enligt 19 § ledningsrättslagen skall lantmäterimyndigheten vid behov dessutom *samråda* med de myndigheter som berörs av upplåtelsen.

Här kan tilläggas att även miljöbalken, MB, innehåller bestämmelser om *samråd* som är av intresse. Genom regleringen i 12 kap. 6 § MB ställs det sålunda, trots att det inte är fråga om enligt balken tillståndspliktig verksamhet, i vissa fall krav på samråd. En förutsättning är att verksamheten eller åtgärden kan komma att väsentligt ändra naturmiljön. Samrådet skall ske med den myndighet som har tillsynsansvaret på området. Av motiven till denna del av miljöbalken (prop. 1997/98:45) framgår bl.a. att det kan vara motiverat att göra en anmälan för samråd vid uppförande av radio- och telemaster.

Bostadsutskottet behandlade frågor om möjligheter att få tillgång till *information* om bl.a. mobiltelefonimasters placeringar i betänkandet 2003/04:BoU7 Mobiltelefonmaster och buller i planeringen m.m. Utskottet redovisade då bl.a. att Kammarrätten i Stockholm i beslut som meddelades den 23 februari 2004 har tagit ställning till en vid Post- och telestyrelsen (PTS) avslagen begäran om att få ut uppgifter om position och adress för samtliga befintliga UMTS-sändare (3G-sändare) i Göteborgs kommun (mål nr 7462-03). Kammarrätten ansåg att uppgifterna rör nätoperatorernas affärs- och driftförhållanden och att företagen kan antas lida skada om de begärda uppgifterna lämnas ut. Kammarrätten fann därför att uppgifterna omfattades av sekretess enligt 8 kap. 6 § 1 sekretesslagen (1980:100) och avlog överklagandet. Enligt inhämtade uppgifter kan den som önskar från PTS få veta vilka sändare som finns inom 1 km radie från viss position eller adress, t.ex. bostaden.

Bostadsutskottet fann beträffande de då aktuella förslagen i frågor om *information* att de möjligheter att ta del av uppgifter om basstationers m.m. placeringar som ges genom PTS fick anses innebära att vad motionärerna eftersträvade i det väsentliga var uppfyllt. Utskottet pekade även på att den bestämmelse i sekretesslagen (8 kap. 6 §) som enligt kammarrätten grundade sekretess hos PTS inte gäller för kommunala myndigheter.

Slutligen ansåg utskottet att det i första hand får anses vara en kommunal angelägenhet att ta ställning till om kommunen, t.ex. med utgångspunkt från uppgifter i ansökningar om bygglov, bör ägna sig åt att sammanställa och

tillhandahålla information om sändares m.m. placering. I det sammanhanget gör sig olika bedömningar gällande, t.ex. i sekretess- och konkurrensfrågor men även i frågan om och i vilken omfattning som kommunen för detta ändamål bör ta resurser i anspråk.

Utskottet vill nu även peka på att kommunen kan få kunskap om placeringar av sändare i sin egenskap av fastighetsägare (t.ex. i samband med att nyttjanderättsavtal träffas) eller genom underrättelser eller vid samråd enligt ledningsrättslagen eller vid samråd enligt MB samt genom lantmäterimyndighetens ledningsbeslut (vilka är offentliga och även antecknas i fastighetsregistret).

Bostadsutskottet behandlade även i betänkande 2003/04:BoU7 Mobiltelefonmaster och buller i planeringen m.m. nu aktuella förslag om utökad bygglovsplikt m.m. (yrkandena 5 och 6). Utskottet framhöll bl.a. att det torde förhålla sig så att en utökad bygglovsplikt i sig inte leder till att de informationskrav m.m. som motionärerna eftersträvar skulle komma att uppfyllas i större utsträckning än i dag. Utskottet fann vidare att det inte heller framstår som motiverat att låta informationsbehovet påverka reglerna om bygglovsplikt m.m. eftersom dessa regler har andra utgångspunkter än att tillfredsställa informationsbehov. Utskottet står fast vid dessa bedömningar.

Mot den redovisade bakgrunden finner utskottet inte tillräckliga skäl för att i någon del gå motionärerna till mötes.

Ersättningsfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslaget om ersättningsfrågor.

Motionerna

Motionären bakom motion 2003/04:Bo7 (fp) i denna del anser bl.a. att rådande ersättningsregler inte kommer att kompensera för värdeminskning på fastigheten.

Utskottets ställningstagande

Som regeringen redovisar i propositionen innebär de nuvarande principerna för ersättning vid expropriativa förfaranden, t.ex. ledningsrättsupplåtelse (se 13–13 b §§ LL), att fastighetsägare har rätt till ersättning för skada och intrång. Ersättning för skada kan avse t.ex. förlorade inkomster i näringsverksamhet (jfr 4 kap. 1 § första stycket 3 expropriationslagen). Regeringens lagförslag innebär att samma principer skall gälla för fastighetsägarens rätt till ersättning för framtida andrahandsupplåtelse inom ledningsutrymmet.

Vid expropriation kan ibland den till vilken marken övergår använda denna på ett sätt som ger upphov till vinst. Den förra ägaren har då inte rätt att få del av vinsten. Detta kan motiveras av att expropriationen regelmässigt är föranledd av något angeläget allmänt intresse. Motsvarande förhållanden kan uppkomma vid andra expropriativa förfaranden, t.ex. ledningsrättsupplåtelse.

Som framgår av propositionen har flera remissinstanser, bl.a. LRF och Sveriges Jordägareförbund, ansett att ersättningen för framtida andrahandsupplåtelse bör vara högre än vad som följer av gällande principer och i stället motsvara marknadsvärdet. De har särskilt framhållit att en ledningsrättshavare som enligt lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation åläggs att bedriva samtrafik eller tillhandahålla andra former av tillträde i vissa fall har rätt att få marknadsmässig ersättning av den operatör som ges tillträde till ledningsutrymmet.

Som regeringen konstaterar kan ledningsrättshavaren få en något högre ersättning för nyttjandet av utrymmet än vad fastighetsägaren får. Om den som av PTS åläggs att ge tillträde har ett betydande inflytande på en marknad får dock PTS föreskriva kostnadsorienterad ersättning (se 4 kap. 3, 8, 11 och 14 §§ lagen om elektronisk kommunikation och prop. 2002/03:110 s. 193 f. och 375–381).

Regeringen har redovisat att man, särskilt som även de nu aktuella andrahandsupplåtelse förutsätts trygga angelägna allmänna intressen, inte är beredd att i detta ärende föreslå någon ändring i ersättningsprinciperna.

Bostadsutskottet har tidigare under detta riksmöte begärt att regeringen skall ta initiativ till en utvärdering av expropriationslagens ersättningsregler, vilka även tillämpas vid ledningsrättsupplåtelse (bet. 2003/04:BoU5, rskr. 2003/04:151).

Utskottet anförde då bl.a. följande.

Ersättningsreglerna i expropriationslagen fick sin nuvarande utformning i början av 1970-talet. Någon mer allmän översyn av reglerna har inte skett. Under senare år har reglerna alltmer kommit till användning vid förvärv där förvärvaren är en privat aktör som driver sin verksamhet i vinstsyfte. Mot den bakgrunden finns det enligt utskottets mening anledning att nu göra en utvärdering av hur reglerna fungerar och om de, allmänt sett, leder till rimliga resultat för den enskilde. Utskottet anser att regeringen bör ta initiativ till en sådan utvärdering.

Regeringen redovisar nu att man avser att göra en sådan utvärdering av expropriationslagens ersättningsregler som riksdagen har efterfrågat. Utskottet finner inte skäl att frångå den då gjorda bedömningen och förutsätter att regeringen utan något nytt tillkännagivande kommer att uppfylla de av riksdagen tillkännagivna önskemålen inom en snar framtid.

Utskottet ansluter sig till regeringens bedömning och avstyrker motionsförslaget.

Samordningsfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslaget om samordningsfrågor.

Motionen

Motionärerna bakom motion 2003/04:Bo6 (m) yrkande 2 anser det vara viktigt att man har ett system som främjar samordning av master.

Utskottets ställningstagande

Lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation innehåller bl.a. bestämmelser som innebär att en operatör med ett betydande inflytande på en viss marknad skall kunna föreläggas en samlokaliseringsskyldighet eller skyldighet om gemensamt utnyttjande vad avser t.ex. master (4 kap. 4 §). Även andra operatörer kan föreläggas detta om skyldigheten krävs för att skydda miljö, folkhälsa eller allmän säkerhet eller för att uppnå mål för fysisk planering (4 kap. 14 §). Så kan vara fallet när det saknas möjlighet till genomförbara alternativa lokaliseringar. Som en allmän grundprincip gäller att skyldigheter som åläggs skall vara rimliga och proportionella (1 kap. 2 §).

I propositionen anges som typfall för beslut om ledningsrätt för andrahandsutnyttjande att ledningsrättshavaren till följd av bestämmelserna i lagen om elektronisk kommunikation angående samutnyttjande och tillträde är skyldig att ge en annan operatör rätt att sätta upp någon anordning inom en basstation eller telestation. Detta gäller både nu befintliga anläggningar och kommande anläggningar.

Enligt utskottets mening är reglerna utformade på ett sätt som ger möjlighet att uppfylla vad motionärerna efterlyser. Systemet torde således i och för sig främja samordning. Detta gäller särskilt efter att de nu föreslagna ändringarna som syftar till att underlätta andrahandsupplåtelse har genomförts. Utskottet förutsätter att regeringen följer tillämpningen av lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation och i den mån det blir nödvändigt föreslår ändrade regler. Utskottet avstyrker motionsförslaget.

Regeringens lagförslag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens lagförslag och avslå de motstående motionsförslagen. Jämför reservationerna 4 (v), 5 (mp) och 6 (c).

Motionerna

Fyra motioner innehåller förslag om avslag på propositionen.

I motion 2003/04:Bo5 (v) yrkande 1 anför motionärerna att regeringen negligerar den oro och rädsla som människor känner. Motionären bakom motion 2003/04:Bo7 (fp) i denna del vänder sig framför allt mot att teleoperatörerna inte behöver betala marknadsmässig ersättning och anser att frågorna om tillträde till mark hade kunnat lösas med frivilliga överenskommelser med marknadsmässiga ersättningar. I motion 2003/04:Bo8 (mp) ifrågasätter motionären bl.a. allmänintresset av 3G-utbyggnaden och pekar även på ett stort folkligt motstånd. Motionären tar dessutom upp ersättningsfrågorna och ifrågasätter om markägaren får tillräcklig kompensation. Även grannars partsställning vid ledningsförrättning uppmärksammas. Slutligen ifrågasätter motionärerna bakom motion 2003/04:Bo9 (c) om utbyggnaden är ett angeläget allmänt intresse. De anser även att det föreligger en betydande osäkerhet om effekterna av strålningen.

Centermotionen 2003/04:Bo10 förespråkar att lagen träder i kraft i samband med att ändringar av ersättningsreglerna (föranledda av den utvärdering av ersättningsreglerna som riksdagen tidigare efterlyst) träder i kraft (se även under avsnittet Ersättningsfrågor).

Avslutningsvis anser motionärerna bakom motion 2003/04:Bo6 (m) yrkande 1 att lagändringarna är onödiga och att de kan ersättas med frivilliga överenskommelser.

Utskottets ställningstagande

De synpunkter som dessa motionärer tar upp har utskottet belyst i de tidigare avsnitten. Det finns skäl för att här redovisa något av vad utskottet har anfört i dessa frågor. Det är således inte en fullständig genomgång.

Utskottet har som sin ståndpunkt redovisat bl.a. att försiktighet och återhållsamhet bör vara vägledande vid ställningstaganden till uppförande av olika anläggningar för mobiltelefoni m.m. Vidare har utskottet pekat på att de planinstrument m.m. som kommunerna redan i dag förfogar över gör det möjligt för dem att undvika olämplig lokalisering av olika anläggningar för mobiltelefoni. I det sammanhanget har utskottet särskilt anmärkt att de kommunala planerna och de kommunala bedömningarna av markens lämplighet för olika ändamål får betydelse såväl i ärenden enligt PBL som vid ledningsrättsförrättningar.

Vidare har utskottet även pekat på att en tillsynsmyndighet har möjlighet att, om övriga förutsättningar föreligger, ingripa mot olämpliga placeringar med stöd av miljöbalkens försiktighetsprincip. En grundläggande förutsättning för ett ingripande (t.ex. genom åläggande att nedbringa strålning från en sändare) är att det finns skäl att anta att strålningen från den aktuella sändaren kan medföra skador eller olägenheter för människors hälsa eller för miljön, dvs. risk för hälso- eller miljöpåverkan. I det sammanhanget får framför allt kunskapsläget avseende strålningseffekter och uppgifter om vilken strålning som den aktuella antennen faktiskt avger avgörande betydelse.

I ersättningsfrågorna har utskottet bl.a. redovisat att man förutsätter att regeringen utan något nytt tillkännagivande kommer att uppfylla de av riksdagen tidigare tillkännagivna önskemålen om en utvärdering av gällande ersättningsprinciper inom en snar framtid.

Angående samrådsfrågorna har utskottet redovisat på vilket sätt som det vid en ledningsrättsförrättning ges möjligheter att få olika frågor belysta.

Allmänintresset av de föreslagna ändringarna har utskottet utförligt redovisat framför allt i de inledande avsnitten. Härav framgår att syftet med förslaget är bl.a. att åstadkomma från miljö- samt plan- och byggnadssynpunkt önskvärda samlokaliseringar. Förslaget syftar därmed till att tillgodose angelägna allmänna intressen.

I det begränsade antal fall där parterna inte kommer överens anser utskottet att det måste finnas en möjlighet att erhålla ledningsrätt.

Med hänvisning till vad utskottet redovisat under tidigare avsnitt och med anslutning till regeringens angående lagförslaget gjorda bedömningar tillstyrker utskottet regeringens lagförslag samt avstyrker motionsförslagen.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Lokaliseringsfrågor m.m., punkt 1 (v) av Owe Hellberg (v) och Sten Lundström (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Bo5 yrkande 4 och avslår motion 2003/04:Bo7 i denna del.

Ställningstagande

Som vi senast påpekade i betänkandet 2003/04:BoU7 Mobiltelefonmaster och buller i planeringen m.m. ger den stora utbyggnad som nu är på gång med tredje generationens mobiltelefoni anledning till att se över regelverket kring samhällsansvar och information till allmänheten.

3G-nätets utbyggnad kräver 6 000 sändningsmaster och dessutom 30 000 nya antenner som monteras på bostadshus och andra byggnader. 3G använder en högre frekvens som innebär att räckvidden från basstationernas antenner är kortare än för GSM-mobiltelefoner. Tillsammans med den större överföringskapaciteten gör detta att det behövs fler basstationer för 3G. Diskussionen om farorna med strålningen från 3G-master och 3G-antenner pågår inom vetenskapen och olika skolor har fått olika genomslag i olika delar av världen. Om vi ser bara till de olika gränsvärdena för strålning från 3G-master kan vi konstatera att nivåerna skiftar stort och att Sverige ligger högt. Strålningen som mäts i watt per kvadratmeter (W/m^2) ligger t. ex. i Italien på $0,09 W/m^2$, i Frankrike (Paris) på $0,01 W/m^2$, i Belgien på $0,024 W/m^2$ medan Sverige och Tyskland har satt gränsvärdet $10 W/m^2$. Oavsett vilken teori vi väljer att förlita oss på är det viktigt att människors oro tas på allvar.

En viktig del i arbetet för att komma till rätta med den oro som finns och för att minska riskerna är att införa säkerhetsavstånd. Enligt vår mening är det rimligt att sändningsmaster inte skall få placeras närmare än 150 meter från bostäder och 300 meter från skolor och förskolor.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi nu framför. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Bo5 yrkande 4 och avslår motion 2003/04:Bo7 i denna del.

2. Lokaliseringsfrågor m.m., punkt 1 (mp)

av Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:Bo5 yrkande 4 och 2003/04:Bo7 i denna del.

Ställningstagande

I 2 kap. miljöbalken (MB) återfinns vissa allmänna hänsynsregler. Härigenom ställs det bl.a. vissa krav på bästa placering av olika verksamheter. Av stort intresse i nu aktuellt sammanhang är 2 kap. 3 § MB där det anges försiktighetsmått m.m. som *alla* som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall iaktta för att motverka skador eller olägenheter för människors hälsa och miljö. Denna bestämmelse kallas för *försiktighetsprincipen*.

Vi anser att den principen skall tillämpas i alla sammanhang där myndigheter tar ställning till om tillstånd skall ges för viss verksamhet. Närmast till hands ligger att tillståndsmyndigheterna skall tillämpa den vid prövningar enligt ledningsrättslagen och PBL.

3G-nätets utbyggnad kräver minst 6 000 sändningsmaster och dessutom 30 000 nya antenner som monteras på bostadshus och andra byggnader. 3G använder en högre frekvens som innebär att räckvidden från basstationernas antenner är kortare än för GSM-mobiltelefoner. Tillsammans med den större överföringskapaciteten gör detta att det behövs fler basstationer för 3G. Diskussionen om farorna med strålningen från 3G-master och 3G-antenner pågår inom vetenskapen och olika skolor har fått olika genomslag i olika delar av världen. Oavsett vilka vi väljer att förlita oss på är det viktigt att människors oro tas på allvar.

En del i det arbete som behövs för att komma till rätta med den oro som finns och för att minska riskerna är att införa säkerhetsavstånd. Enligt vår mening är det rimligt att sändningsmaster inte skall få placeras närmare än 150 meter från bostäder och 300 meter från skolor och förskolor.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad jag nu framför. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2003/04:Bo5 yrkande 4 och 2003/04:Bo7 i denna del.

3. Informations- och samrådsfrågor, punkt 2 (v, mp)

av Owe Hellberg (v), Sten Lundström (v) och Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Bo5 yrkandena 2, 3, 5 och 6.

Ställningstagande

I dag är det bara Post- och telestyrelsen (PTS) och operatörerna som har en samlad information om var alla master, antenner och basstationer för mobiltelefoni är placerade. Detta är inte att ta folks oro på allvar. Regeringen bör därför ta initiativ till att göra denna information tillgänglig för alla medborgare och se till att kommunerna har en samlad information till medborgarna. Vi vet att det de närmaste åren kommer att sättas upp en stor mängd basstationer och antenner överallt i vårt samhälle. För att få en klar bild av var och hur stor koncentration vi har i olika områden bör nya anläggningar inte få uppföras innan en bygganmälan har gjorts. En bygganmälan skulle ge kommunen och kommunmedborgarna en samlad bild av nytillkomna antenner och basstationer. Utifrån denna information ökar medborgarnas möjlighet att välja vilken strålningsmiljö man vill leva i. Regeringen bör därför ta initiativ till en lagändring som innebär att bygganmälan måste göras innan nya basstationer och antenner tas i bruk. Det finns i dag olika sätt att sätta upp sändningsmaster, och reglerna för när bygglov krävs är oklara. Enskilda master kräver bygglov medan master på byggnader inte lika självklart gör det. Försök att dölja sändningsmaster i form av flaggstänger har gjorts för att undgå bygglov. För att tydliggöra reglerna bör regeringen föreslå ändringar i lagstiftningen som innebär att alla sändningsmaster oavsett konstruktion och läge kräver bygglov.

Det finns en bred enighet i riksdagen om en utbyggnad av tredje generationens mobiltelefonnät. Vi delar uppfattningen om att den nya tekniken är viktig. Utbyggnaden bör dock ske på ett sådant sätt att människors oro minimeras. Propositionen visar tyvärr inte någon ansats till en sådan hållning. Vi föreslår därför att det skall vara obligatoriskt med samråd med bygg- och miljönämnd i samband med att ledningsrätten prövas.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi nu framför. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Bo5 yrkandena 2, 3, 5 och 6.

4. Regeringens lagförslag, punkt 5 (v)

av Owe Hellberg (v) och Sten Lundström (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i ledningsrättslagen (1973:1144) och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:Bo5 yrkande 1, 2003/04:Bo7 i denna del, 2003/04:Bo8 och 2003/04:Bo9 och avslår proposition 2003/04:136 och motionerna 2003/04:Bo6 yrkande 1 och 2003/04:Bo10.

Ställningstagande

Vänsterpartiet delar majoritetens uppfattning om behovet av en utbyggnad av 3G. Att använda ledningsrätten som ett medel för att genomföra utbyggnaden skulle kunna vara en riktig åtgärd och ökar utan tvekan möjligheterna till utbyggnad. Tyvärr tar propositionen bara sin utgångspunkt i behovet av utbyggnad och negligerar helt den oro och rädsla som många människor känner inför den stora utbyggnad som förestås. Regeringen hade haft möjligheten att i propositionen skärpa lagstiftningen kring placering, bygglov och byggnämnan och därmed skapa en större acceptans hos befolkningen för utbyggnaden. Den stora oro många känner visar sig tydligt i Krisberedskapsmyndighetens undersökning, där 59 % av de tillfrågade inte ville ha en mast i sin närmiljö och 77 % över huvud taget inte var intresserade av utbyggnad. Regeringen har i stället valt att helt ignorera oron samt rätten till insyn och inflytande.

Krisberedskapsmyndigheten visar i sin undersökning av svenska folkets syn på den tekniska utvecklingen av 3G, att det råder stor osäkerhet och oro hos människor. Undersökningen genomfördes genom intervjuer. Resultatet av undersökningen borde ha fått regeringen att tänka efter och se till att utbyggnaden skedde på ett sådant sätt att människors oro togs på allvar och att information och insyn i processen var så stor som möjligt. Enligt undersökningen var 27 % oroad för människors och djurs hälsa, 48 % hade litet förtroende för myndigheter som ansvarar för eventuella strålningsrisker och 33 % ansåg att kompetensen hos myndigheterna var otillräcklig. Nästan hälften av de tillfrågade tycker att man inte bör satsa på 3G-tekniken om man inte med hundra procents säkerhet kan fastslå att den inte innebär någon hälsorisk. 59 % ville inte ha en 3G-mast placerad i sin närmiljö och 73 % säger sig vara ointresserade av utbyggnad av 3G över huvud taget.

Den förändring av lagstiftningen som föreslås i propositionen verkar enbart ta sikte på att underlätta utbyggnaden av 3G. En följd av lagförslaget blir att fastighetsägare och hyresvärdar, som i dag inte accepterar att upplåta plats för mobiltelefonantennar och basstationer, kan tvingas avstå från mark eller utrymme till operatörer. Fastighetsägare och bostadsrättsinnehavare har i dag,

genom att kunna säga nej till att upplåta plats, ett direkt inflytande över utbyggnaden medan hyresgäster bara har ett indirekt inflytande genom fastighetsägarnas ställningstagande. Hyresgästföreningen har i sitt remissyttrande pekat på den stora oro som många av deras medlemmar vittnat om. Hyresgästföreningen pekar även på det ökade inflytande som uppnått genom frivilliga överenskommelser mellan hyresvärdar och föreningen, vilket gett hyresgästerna ett direkt inflytande. HGF, SABO och Sveriges fastighetsägarförbund har enats om en gemensam policy för uppsättning av basstationer för mobiltelefoni där det bland annat framgår att berörda hyresgäster skall informeras om basstationer. Detta innebär att hyresgästerna har fått ett mer direkt inflytande innan det tecknas avtal om t.ex. basstationer i bostadsområdet. I propositionen tas inte konsument- och hyresgästinflytandet upp över huvud taget och lagförslaget kommer att leda till ett minskat inflytande eftersom de tidigare frivilliga överenskommelserna inte längre kan efterlevas.

Riksdagen bör därför avslå regeringens förslag till lag om ändring i ledningsrättslagen (1973:1144). Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:Bo5 yrkande 1, 2003/04:Bo7 i denna del, 2003/04:Bo8 och 2003/04:Bo9 och avslår proposition 2003/04:136 och motionerna 2003/04:Bo6 yrkande 1 och 2003/04:Bo10.

5. Regeringens lagförslag, punkt 5 (mp)

av Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i ledningsrättslagen (1973:1144). Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:Bo5 yrkande 1, 2003/04:Bo7 i denna del, 2003/04:Bo8 och 2003/04:Bo9 och avslår proposition 2003/04:136 och motionerna 2003/04:Bo6 yrkande 1 och 2003/04:Bo10.

Ställningstagande

Bakgrunden till förslaget om ledningsrätt är den strid som nu pågår kring utbyggnaden av den tredje generationens mobiltelefoni eller 3G. Komponenter i striden är industripolitiska hänsyn, starka bolagsintressen, regionalpolitiska överväganden, osäkerhet om hälso- och miljöeffekter m.m. Det pågår en mängd lokala strider runtom i landet om bygglov, strålningsfria zoner, kompensation till markägare och annat. Strider handlar om så skilda aspekter som utbyggnadstakten av 3G, hälsokonsekvenser och hur mycket pengar olika parter får.

Ledningsrätt handlar i grunden om följande fråga. Om en markägare inte frivilligt vill upplåta sin mark åt ett bolag för den av bolaget erbjudna ersättningen, skall staten kunna tvinga markägaren att upplåta sin mark ändå?

Det gäller alltså ett ingrepp i markägarens rätt att äga och disponera sin mark. Ur det perspektivet är ledningsrätten också en expropriationsrätt. Detta innebär att makt förskjuts från markägaren till bolaget.

Effekten är dock mer långtgående än så. Det innebär en förskjutning i förhandlingsstyrka från markägaren till bolaget. Redan den teoretiska eller latent möjligheten att hota med expropriering innebär en påtryckning på markägaren att acceptera av bolaget erbjudna villkor. Att uttryckligen hota eller hänvisa till ledningsrätten kan ytterligare förstärka bolagets förhandlingssits. Till detta bidrar det kunskapsövertag som stora bolag kan ha eller upplevas ha gentemot enskilda markägare. I frågan om den s.k. tredje generationens mobiltelefoni eller 3G handlar det om stora bolag som redan i kraft av sina resurser har en stark förhandlingsposition gentemot enskilda markägare.

Det krävs välgrundade skäl, ett tydligt eller åtminstone sannolikt allmänintresse, för att motivera ingrepp i äganderätten och maktförskjutning från den enskilde till förmån för bolag, som dessutom ofta är storbolag. Miljöpartiet anser inte att detta allmänintresse föreligger när det gäller master eller sändare för 3G.

Behovet av en viss placering för master eller sändare för mobiltelefoni är inte lika stort som för t.ex. järnväg, väg eller kraftledning. Mobiltelefonbolagen kan lättare få fram alternativa placeringar för sina anläggningar.

Samhälls- eller konsumentnyttan av 3G-telefonin har inte demonstrerats. Miljöpartiet anser att t.ex. vindkraft, som har betydligt sämre villkor, är betydligt mer angelägen ur samhällssynpunkt.

I 2 kap. miljöbalken, MB, återfinns vissa allmänna hänsynsregler. Härigenom ställs det bl.a. vissa krav på bästa placering av olika verksamheter. Av stort intresse i nu aktuellt sammanhang är 2 kap. 3 § MB där det anges försiktighetsmått m.m. som *alla* som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall iaktta för att motverka skador eller olägenheter för människors hälsa och miljö. Denna bestämmelse kallas för *försiktighetsprincipen*.

Osäkerhet råder om hälso- och miljöeffekter av 3G-sändare. Vissa kvalificerade bedömare hävdar t.ex. att det finns betydande hälso- och miljörisker. Denna osäkerhet tillsammans med omfattningen av 3G-satsningen talar för att försiktighetsprincipen skall tillämpas. Ledningsrätt får motsatt verkan. Här finns skäl att särskilt peka på att det finns en nederländsk undersökning från 2003 (Zwamborn m.fl.) som pekar på negativa effekter för människor vid exponering även under gällande gränsvärden. Undersökningen gällde exponering för strålningsfält som liknar dem från 3G-basstationer.

Vi anser att försiktighetsprincipen skall tillämpas i alla sammanhang där myndigheter tar ställning till om tillstånd skall ges för viss verksamhet. Närmast till hands ligger att tillståndsmyndigheterna skall tillämpa den vid prövningar enligt ledningsrättslagen och PBL.

Sammantaget finns ett stort folkligt motstånd eller åtminstone en tveksamhet till utbyggnaden av 3G. Detta har i sin tur bl.a. tagit sig uttryck i en försiktighet i kommuner att bevilja tillstånd för nya master. Införande av ledningsrätt för 3G är också ett ingrepp i det kommunala beslutsfattandet.

Konsekvensen av ledningsrätt för 3G är alltså inte huvudsakligen en avvägning mellan det allmänna intresset och privata intressen, utan mellan olika privata intressenter.

Vid en samlad bedömning anser Miljöpartiet att det inte finns anledning att införa ledningsrätt för 3G. Riksdagen bör avvisa regeringens förslag på denna punkt.

I detta sammanhang vill jag peka på några andra frågeställningar.

Redan nu medför olika tekniska lösningar minskad strålning från sändare för mobiltelefoni. Det kan inte uteslutas att andra, bättre lösningar tillkommer i framtiden. Val av bättre teknik bör främjas genom krav eller ekonomiska incitament.

Jag ifrågasätter varför en så stor del av den ekonomiska vinsten som nu föreslås skall tillfalla telefonbolaget. Förslaget innebär dessutom en förstärkning av den förhandlingsposition som ledningsrättslagen redan idag ger bolaget gentemot markägaren.

Vid beslut om ledningsrätt bör inte bara markägaren vara sakägare, utan också andra vars intresse berörs eller organisationer som företräder andra intressenters intressen. Dessa andra intressenter är t.ex. grannar, hyresgäster eller kommunen.

Riksdagen bör därför avslå regeringens förslag till lag om ändring i ledningsrättslagen (1973:1144). Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:Bo5 yrkande 1, 2003/04:Bo7 i denna del, 2003/04:Bo8 och 2003/04:Bo9 och avslår proposition 2003/04:136 och motionerna 2003/04:Bo6 yrkande 1 och 2003/04:Bo10.

6. Regeringens lagförslag, punkt 5 (c)

av Rigmor Stenmark (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i ledningsrättslagen (1973:1144) med den ändringen att ikraftträdandebestämmelsen skall lyda ”Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.” i stället för ”Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2004.”. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Bo10, bifaller delvis proposition 2003/04:136 och avslår motionerna 2003/04:Bo5 yrkande 1, 2003/04:Bo6 yrkande 1, 2003/04:Bo7 i denna del, 2003/04:Bo8 och 2003/04:Bo9.

Ställningstagande

Under den senaste tioårsperioden har de mobila kommunikationssystemen i landet byggts ut i snabb takt. Efter NMT-systemen har GSM utvecklats och för närvarande byggs tredje generationens mobiltelefoni, UMTS, ut i Sverige. Genom den större kapaciteten i detta senaste system förbättras möjligheten till mobil datakommunikation avsevärt. Tillgång till modern mobilkommunikation i hela landet är avgörande för tillväxt och utveckling.

Det är viktigt att de operatörer som fått koncession på 3G i Sverige lever upp till tidigare gjorda åtaganden vad gäller både kapacitet i näten och täckning i hela landet. De problem som drabbat branschen får inte tas till intäkt för att svika löften till stora delar av landet om mobil datakommunikation. Den försenade nätutbyggnaden drabbar framför allt de delar av landet som redan i dag är eftersatta vad gäller övrig infrastruktur, till exempel vägar och bredband. Den regionala klyvningen vad gäller förutsättningar för tillväxt riskerar därmed att förstärkas.

Den forskning som i dag finns kring strålningsrisker av telemaster och telefoner är inte tillräcklig för att Centerpartiet skall se en anledning att stoppa utbyggnaden av 3G. Men eftersom vi tar frågan om riskerna på allvar anser vi att det är viktigt att vara försiktig. Försiktighetsprincipen skall gälla. Vi vill se en satsning på ökad forskning på området.

Centerpartiet ser positivt på ökat samarbete mellan operatörer där de i betydligt högre grad samutnyttjar master. Detta ger en både ekonomisk och miljömässig vinst.

Den nu föreliggande propositionen samt den existerande lagstiftningen kring ledningsrätt innehåller inslag som begränsar äganderätten. Äganderätten är en mycket viktig del i ett civiliserat, rättssäkert och modernt land. Samtidigt finns det dock fall där det allmännas intresse måste gå före den enskilde markägarens, och expropriering är ibland således nödvändigt för att ett modernt samhälle skall kunna utvecklas.

De nuvarande reglerna om ersättning vid expropriering kom till stånd under en tid när exploatörerna i stort sett uteslutande var statliga verk eller liknande, dvs. institutioner som antogs sakna kommersiella drivkrafter. Den nuvarande situationen är annorlunda med kommersiella företag som exploatörer. Ersättningsreglerna kring expropriering är således omoderna och måste ses över. Dessutom måste även regelverket kring vad och under vilka omständigheter som expropriering kan komma till stånd ses över.

Riksdagen har gjort ett tillkännagivande till regeringen om att reglerna kring expropriering ersättningen bör ses över.

Att i detta läge låta bifalla regeringens förslag om ändring i ledningsrätten utan att ersättningsfrågan är löst vore olyckligt. En översyn av reglerna måste göras, och ersättningsfrågan måste lösas. När denna översyn har gjorts, och de lagförslag som utredningen föreslår kan realiseras, då skall föreliggande förslag till ändring av ledningsrättslagen och lagändringen i ersättningsfrågorna träda i kraft samma dag. Detta bör riksdagen besluta.

Riksdagen bör således med ändring av ikraftträdandebestämmelsen anta regeringens förslag till lag om ändring i ledningsrättslagen (1973:1144). Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Bo10, bifaller delvis proposition 2003/04:136 och avslår motionerna 2003/04:Bo5 yrkande 1, 2003/04:Bo6 yrkande 1, 2003/04:Bo7 i denna del, 2003/04:Bo8 och 2003/04:Bo9.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2003/04:136 Ledningsrätt för elektroniska kommunikationsnät:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i ledningsrättslagen (1973:1144).

Följdmotioner

2003/04:Bo5 av Lars Ohly m.fl. (v):

1. Riksdagen avslår proposition 2003/04:136.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en samlad information till medborgarna avseende antenner, basstationer och sändningsmaster.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om obligatoriskt samråd med bygg- och miljönämnd i samband med prövning av ledningsrätt.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om säkerhetsavstånd till skolor, förskolor och bostäder vid placering av sändningsmaster.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om obligatorisk bygganmälan avseende nya basstationer och mobilantennor.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bygglov för sändningsmaster oavsett läge eller konstruktion.

2003/04:Bo6 av Jan-Evert Rådström m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ändringar i ledningsrättslagen inte är nödvändiga eftersom det man vill uppnå kan uppnås med frivilliga överenskommelser och inom dagens lagstiftning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör verka för att samordning av master sker i vårt land.

2003/04:Bo7 av Eva Flyborg (fp):

Riksdagen avslår proposition 2003/04:136 och begär att regeringen återkommer till riksdagen med en proposition som omfattar EU-direktiven på området tillsammans med ersättningsfrågorna och försiktighetsprincipen väl utredda.

2003/04:Bo8 av Helena Hillar Rosenqvist (mp):

Riksdagen avslår regeringens förslag om att införa ledningsrätt för elektronisk kommunikation.

2003/04:Bo9 av Kerstin Lundgren och Birgitta Carlsson (båda c):

Riksdagen avslår proposition 2003/04:136 Ledningsrätt för elektroniska kommunikationsnät i sin helhet.

2003/04:Bo10 av Lena Ek m.fl. (c):

Riksdagen beslutar att den lag om ändring av ledningsrättslagen som regeringen föreslår i propositionen skall träda i kraft den dag regeringen bestämmer.

Regeringens lagförslag återfinns i bilaga 2.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i ledningsrättslagen (1973:1144)

Härigenom föreskrivs i fråga om ledningsrättslagen (1973:1144)¹
dels att orden "ledningens innehavare" i 1, 3 a, 12, 27 och 34 §§ skall bytas ut mot "ledningsrättshavaren",
dels att orden "innehavaren av ledningsrätten" i 12 a § skall bytas ut mot "ledningsrättshavaren",
dels att 2, 18, 22, 31, 33 och 35 §§ skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 11 a §, och närmast före 11 a § en ny rubrik av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*2 §²

Lagen gäller för ledningar av följande slag,

1. <i>teleledning</i> som ingår i <i>telekommunikationssystem</i> för allmänt ändamål samt allmän svagströmsledning för signalering, fjärrmanövrering, dataöverföring eller liknande ändamål, 2. elektrisk starkströmsledning för vilken koncession fordras eller som behövs för sådana ledningar som avses i 1, 3. vatten- eller avloppsledning som a) ingår i allmän va-anläggning, b) förser samhälle med vatten eller därifrån bortför avloppsvatten eller annan orenlighet, c) gagnar näringsverksamhet eller kommunikationsanläggning av betydelse för riket eller viss ort eller d) medför endast ringa intrång i jämförelse med nyttan och inte tillgodoser endast en enstaka fastighets husbehov, 4. ledning genom vilken fjärrvärme, olja, gas eller annan råvara eller produkt transporteras från produktionsställe, upplag eller lastplats och som a) tillgodoser ett allmänt behov, b) gagnar näringsverksamhet eller kommunikationsanläggning av betydelse för riket eller viss ort eller c) medför endast ringa intrång i jämförelse med nyttan.	1. <i>ledning</i> som ingår i <i>ett elektroniskt kommunikationsnät</i> för allmänt ändamål samt allmän svagströmsledning för signalering, fjärrmanövrering, dataöverföring eller liknande ändamål,

En anordning som ingår i ett elektroniskt kommunikationsnät för allmänt ändamål men som inte utgör ledning skall vid tillämpningen av denna lag anses som ledning enligt första stycket 1.

¹ Senaste lydelse av

3 a § 2000:543

12 a § 2001:891.

² Senaste lydelse 1993:604.

Lagen gäller ej om utrymme för ledning kan upplåtas med stöd av anläggningslagen (1973:1149).

Andrahandsupplåtelse inom utrymmen som upplåts för ledningar

11 a §

Lantmäterimyndigheten får i fråga om ledningsrätt som avser en sådan ledning som anges i 2 § första stycket 1 förordna att ledningsrättshavaren har rätt att låta någon annan dra fram och använda ytterligare ledningar av detta slag inom det upplåtna utrymmet. Ett sådant förordnande får meddelas endast om det med hänsyn till ledningens beskaffenhet finns ett behov av en sådan rätt. Bestämmelserna i 6–11 §§ skall tillämpas.

Om lantmäterimyndigheten har meddelat ett sådant förordnande som avses i första stycket, får ledningsrättshavaren själv dra fram och använda en sådan ledning som avses i förordnandet i stället för att låta någon annan göra det.

18 §

Innehavare av särskild rätt till fastighet, som inlöses eller *eljest tages* i anspråk för ledningsändamål, är sakägare vid förrättningen, om hans rätt *beröres*.

Innehavare av särskild rätt till fastighet, som inlöses eller *på annat sätt tas* i anspråk för ledningsändamål, är sakägare vid förrättningen, om hans *eller hennes* rätt *berörs*.

Sakägare är, i fall som avses i 33 §, även den som ledningsrättshavaren med stöd av förordnande enligt 11 a § har gett rätt att dra fram och använda en ledning, om hans eller hennes rätt berörs.

22 §³

Om det inte finns något hinder mot upplåtelsen, skall lantmäterimyndigheten meddela ledningsbeslut.

I ett ledningsbeslut anges

1. ledningens ändamål och huvudsakliga beskaffenhet,
2. utrymme som upplåts för ledningen,
3. en fastighet eller del av en fastighet som inlöses,

³ Senaste lydelse 2001:891.

4. en byggnad eller annan anläggning som omfattas av ett beslut enligt 12 a §,

5. bestämmelser som avses i 1 § andra stycket,

6. den tid inom vilken ledningen skall vara utförd,

7. övriga föreskrifter rörande ledningen som med hänsyn till förhållandena är påkallade.

7. vad som i övrigt behöver föreskrivas rörande ledningen,

8. förordnande enligt 11 a § med uppgift om den huvudsakliga beskaffenheten av de ledningar som får dras fram och det utrymme som får tas i anspråk för dessa ledningar samt vad som i övrigt behöver föreskrivas i samband med förordnandet.

Prövas ledningsrättsfråga gemensamt med fastighetsbildningsåtgärd vid en förrättning, får ledningsbeslutet *upptagas* i fastighetsbildningsbeslutet.

Om en ledningsrättsfråga prövas gemensamt med en fastighetsbildningsåtgärd vid en förrättning, får ledningsbeslutet *tas upp* i fastighetsbildningsbeslutet.

31 §⁴

Har inom ett år efter det att ersättningsbeslutet vann laga kraft ersättning enligt 13 § *ej till fullo erlagts i föreskriven ordning* och *ej* heller någon som i beslutet tillerkänts sådan ersättning begärt verkställighet av beslutet i denna del, är ledningsbeslutet förfallet. Ledningsbeslutet är även förfallet, om ledningen *ej* kommit till stånd inom den tid som bestämts i beslutet.

Har inom ett år efter det att ersättningsbeslutet vann laga kraft ersättning enligt 13 § *inte betalats på det sätt som har bestämts i beslutet* och *har inte* heller någon som i beslutet tillerkänts sådan ersättning begärt verkställighet av beslutet i denna del, är ledningsbeslutet förfallet. Ledningsbeslutet är även förfallet, om ledningen *inte har* kommit till stånd inom den tid som *har* bestämts i beslutet. *Detta gäller dock inte om den ledning som inte har kommit till stånd är en sådan som avses i 11 a §.*

Skall enligt ledningsbeslutet fastighet eller del därav inlösas, gäller beslutet i denna del utan hinder av bestämmelserna i första stycket.

Om särskilda skäl föreligger, får lantmäterimyndigheten besluta om förlängning av tid som anges i första stycket.

Ersättning som betalats får *ej* återkrävas på grund av att ledningsbeslutet förfallit enligt denna paragraf.

Bestämmelserna i första stycket första meningen gäller inte ersättning som fastställts vid särskild förrättning enligt 13 a §.

33 §

Inträder, sedan ledningsrättsfråga slutligt avgjorts, ändrade förhållan-

Om det, sedan en ledningsrättsfråga har avgjorts *slutligt*, *inträder*

⁴ Senaste lydelse 1995:1404.

den som väsentligt inverkar på frågan, kan denna prövas vid ny förrättning. Därvid kan ledningsrätt ändras, upphävas och, om det sker med anledning av upphävandet, upplåtas. *Avser förrättningen ledning för vilken koncession meddelats äger 17 § motsvarande tillämpning.*

Ledningens innehavare är berättigad till ersättning för skada som åsamkas honom på grund av åtgärd enligt första stycket. Kostnaderna härför fördelas mellan övriga sakägare efter vad som finnes skäligt med hänsyn främst till den nytta varje sakägare har av åtgärden. Har förordnats att ledningsrätten skall höra till fastighet eller inskriven tomträtt, äger 5 kap. 16 § fastighetsbildningslagen (1970:988) motsvarande tillämpning i fråga om ersättningen, såvida åtgärden medför värdeminskning för fastigheten eller tomträten.

ändrade förhållanden som väsentligt inverkar på frågan, kan denna prövas vid en ny förrättning. *Även om några sådana förhållanden inte har inträtt, får det hållas en ny förrättning, om det har framkommit ett klart behov av omprövning.* Därvid kan ledningsrätt ändras, upphävas och, om det sker med anledning av upphävandet, upplåtas. *Om förrättningen avser en ledning för vilken koncession har meddelats, tillämpas 17 §.*

Ledningsrättshavaren och den som av ledningsrättshavaren har fått rätt att dra fram och använda en sådan ledning som avses i 11 a § är berättigad till ersättning för skada som åsamkas honom eller henne på grund av en åtgärd enligt första stycket. Kostnaderna för detta fördelas mellan övriga sakägare efter vad som bedöms vara skäligt med hänsyn främst till den nytta varje sakägare har av åtgärden. Om det har förordnats att ledningsrätten skall höra till en fastighet eller inskriven tomträtt, tillämpas 5 kap. 16 § fastighetsbildningslagen (1970:988) i fråga om ersättningen, såvida åtgärden medför en värdeminskning för fastigheten eller tomträten.

35 §

Överlåtelse av ledning, för vilken ledningsrätt upplåtits, är giltig endast om överlåtelsen omfattar även ledningsrätten. Vad nu sagts gäller dock ej om ledningen överlåtits för att borttagas.

Överlåtes ledningsrätt utan att den därmed avsedda ledningen samtidigt överlåtes, är överlåtelsen giltig endast om ledningen ännu ej byggts eller om den borttagits.

Vad som sägs i första och andra styckena gäller inte en sådan ledning som avses i 11 a § och som innehas av annan än ledningsrättshavaren.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2004.